

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2022. № 12.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2022.12.2>

УДК: 351.88:327:316.4

I. В. Алексеєнко,

д. політ. н., професор, заступник директора з наукової роботи, Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ORDIC ID: <https://orcid.org/0000-0003-3755-4130>

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: НОВІ ВИКЛИКИ

I. Alekseenko,

Doctor of Political Sciences, Professor, Deputy Director for Research, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

PUBLIC DIPLOMACY IN GLOBALIZATION CONDITIONS: NEW CHALLENGES

Публічна дипломатія в умовах глобалізації являє собою реалізацією влади м'якої сили на міжнародній арені, просуванні інтересів держави в світі за рахунок активізації підтримки закордонної громадськості. Ця підтримка досягається завдяки стимулюванню бажання закордонної громадськості споживати ідеали демократичності, раціонального управління, добропорядності, добробуту, безпеки, успішності та необмежених можливостей розвитку людського потенціалу.

Доведено, що основою належного функціонування публічної дипломатії в будь-якій державі є сформоване нормативно-правове забезпечення, врахування громадської думки, думки публіки, оскільки саме через її формування можна змінювати політику іншої держави. Можна стверджувати, що саме на цьому побудована концепція публічної дипломатії. Це складає її сутність як інструменту глобального управління. Відтак, публічну дипломатію можна визначити як послідовну та системну діяльність офіційних очільників держави і уповноважених ними особами, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, діяльність яких спрямована на реалізацію зовнішньої політики держави з використанням мирних засобів.

Public diplomacy in the conditions of globalization is the realization of the power of soft power in the international arena, the promotion of the interests of the state in the world at the expense of the activation of support of the foreign public. This support is achieved by stimulating the desire of the foreign public to consume the ideals of democracy, rational management, decency, welfare, security, success and unlimited opportunities for the development of human potential.

In the conditions of globalization processes and the blurring of borders, public diplomacy acquires an important importance, as it involves the use of the potential of not only the state, but also other subjects of public administration - the public, business structures, etc. in conveying objective, reliable and truthful information to the international public.

We can consider public diplomacy as an exclusively state policy tool designed to resolve issues of national security and influence the behavior of foreign governments. In the context of globalization challenges, public diplomacy has two most important components. The first component is the state, as a principle actor of the world system and public diplomacy. The second component is ensuring national security as the main task of public diplomacy and foreign policy. The target audience of public diplomacy in the globalizing world is not foreign society, but the foreign government, whose behavior should be influenced by public diplomacy.

There are lots of challenges in the conditions of globalization but it's not only the improvement of using the traditionally tools and means of international cooperation, but also the active search for new forms, methods and institutions of international partnership that would fairly correspond to the changes and development of external relations and form a mechanism for the effective resolution of problems that constantly arise

It has been proven that the basis of the proper functioning of public diplomacy in any state is the established normative and legal support, taking into account public opinion, because it's through its formation that the policy of another state can be changed. It can be argued that the concept of public diplomacy is based on this. This is an essence as a tool of global management. Therefore, public diplomacy can be defined as the consistent and systematic activity of officials representative of a state, heads of state and others local self-government bodies, public associations, whose activities are aimed at implementing the state's foreign policy using peaceful means.

Ключові слова: *дипломатія, публічна дипломатія, глобалізація, державне управління, міжнародні комунікації, кризова дипломатія, глобальна безпека.*

Keywords: *diplomacy, public diplomacy, globalization, public administration, international communications, crisis diplomacy, global security.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Державне управління XXI століття орієнтоване на розв'язання низки проблем, породжуваних глобалізацією. Вагомого значення сьогодні набуває питання місця публічної дипломатії в глобалізованому світі. Політичний світоустрій акцентує увагу на дипломатії, світовій безпеці, яка проявляється в тісному взаємозв'язку з проблемами особистої безпеки. Основною характеристикою процесу глобалізації, що відбувається в сучасному світі, є екстраполяція ліберально-демократичних цінностей. Це означає, що політичні, економічні,

правові та ін. системи всіх країн світу стають ідентичними і взаємозалежність держав досягає небувалих масштабів. Так як сьогодні, народи та культури ніколи не були настільки залежні один від одного. Проблеми, що виникають у будь-якій точці світу, миттєво знаходять своє відображення у всьому світі.

Глобалізація та взаємопов'язаність світу призвели до зростання ролі саме публічної дипломатії, яка зараз реалізується на найвищому рівні. Вказаний вид дипломатії дозволив протягом другої половини ХХ ст. та початку ХХІ ст. ухвалювати справді кардинальні рішення з найгостріших міжнародних проблем і цим самим різко змінювати міжнародну ситуацію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. У наукових працях вітчизняних і зарубіжних фахівців досліджувалися різні аспекти прояву публічної дипломатії в контексті глобалізаційних змін. Однак спершу постає необхідність у визначенні терміну публічна дипломатія, так Сноу Н. у статті «Публічна дипломатія» [1] зазначає, що це розділ політичної науки і міжнародних відносин, що включає вивчення процесу та практики, з допомогою яких національні держави та інші міжнародні суб'єкти залучають глобальне суспільство для обслуговування своїх інтересів.

Особливої уваги заслуговує обґрунтування публічної дипломатії через призму концептуалізації досліджень з питань зв'язків з громадськістю і дипломатії Райта Т. [2]. Дослідник зазначає, що публічна дипломатія по-різному визначається вченими, а існування безлічі думок, ускладнюють врахування протилежних поглядів на розуміння її суті. Він також вказує на розбіжності у поглядах двох таборів: дослідники зв'язків з громадськістю концептуалізують поняття «публічна дипломатія як функції міжнародних зв'язків з громадськістю, що переслідують національні й урядові цілі. Цьому підходу категорично суперечать дослідники дипломатології, які вважають цю сферу незалежною від зв'язків з громадськістю.

Зміна парадигми міжнародних відносин, незворотність процесу глобалізації та трансформації спостерігається а тому випадку, коли діяльність публічної дипломатії відбувається відповідно до стратегічних орієнтирів держави, національної стратегії розвитку. Підтвердження такої точки зору знаходимо у визначенні терміну «публічна дипломатія» Мостової Д. Дослідниця визначає, що публічна дипломатія – це стратегічна діяльність уряду та громадських об'єднань, націлена на формування політики і просування національних цінностей в іншій країні, щодо своєї, через офіційні представництва та громадськість завдяки інформаційно-комунікаційним каналам, для забезпечення позитивного іміджу держави [3].

Тому, це дослідження є логічним продовженням вищезазначених наукових статей, в якому будуть порушуватися питання викликів публічної дипломатії в умовах глобалізації.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у висвітленні нових глобалізаційних викликів, які постають перед публічною дипломатією. З огляду на розвиток глобалізаційних процесів, що насправду вважаються головною тенденцією сучасності, зазначена вище проблема є особливо актуальною.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Динаміка сучасного світу, глобалізація та взаємозалежність країн значно змінили й інформаційно-комунікаційну функцію дипломатії, сутністю якої, з одного боку, є інформування протилежної сторони про офіційну позицію, з іншого – в отриманні аналогічної інформації від неї, а також в обміні думками. Розвиток засобів комунікації в наш час значно вплинув на вказану функцію.

Публічну дипломатію можна розглядати, як виключно державний інструмент політики, покликаний вирішувати питання національної безпеки і впливати на поведінку зарубіжних урядів. Публічна дипломатія, що розглядається в умовах глобалізаційних викликів, несе два найважливіших компоненти. Перший компонент – це держава як принциповий актор світової

системи і публічної дипломатії. Другий компонент – забезпечення національної безпеки як основного завдання публічної дипломатії та зовнішньої політики. Цільовою аудиторією публічної дипломатії глобалізаційного світу – є не закордонне суспільство, а закордонний уряд, на поведінку якого повинна впливати публічна дипломатія. Можна вважати, що завдання публічної дипломатії – впливати на закордонний уряд за допомогою впливу на закордонне суспільство. Оскільки війна є однією з форм вирішення проблем національної безпеки, то пропаганда і психологічні операції під час війни є основною формою публічної дипломатії. У період мирного розвитку міжнародних відносин публічна дипломатія виступає як інструмент просування військової, економічної допомоги зарубіжним країнам.

Глобалізаційні процеси стирають кордони національної ідентичності. Національні ідентичності не конфліктують, оскільки в умовах європейської толерантності та інклюзії нації об'єднуються в розмаїтті (згідно слогану ЄС «United in Diversity») на основі свободи, демократії, солідарності, поваги до прав людини і верховенства права. Саме ці універсальні цінності, які можна ідентифікувати та на які можна посперитися і створюють бренд ЄС. Після двох спустошливих воєн бренд ЄС зумів зберегти мир протягом 70 років [4].

Використання публічної дипломатії та стратегічних комунікацій НАТО стало необхідним для переконання цільових аудиторій в тому, що Альянс є відкритим і прозорим у своїх діях, а також ефективним і є життєво необхідною організацією у забезпеченні глобальної безпеки.

Сьогодні публічна дипломатія обов'язково має включати процес створення державою інститутів, які б ставили за мету своєї роботи координацію між інформаційними державними структурами та користувачами Інтернету. Одним із вагомих елементів публічної дипломатії мають бути інститути громадянського суспільства, що посилять можливості побудови демократичного соціально орієнтованого суспільства. Залучення до процесу стратегічних комунікацій інститутів громадянського суспільства створює нові можливості для додаткового розвитку суспільних відносин,

тому що, відповідно до принципу взаємодії, вони сприяють більш відкритим і прозорим відносинам між суспільством і державою.

Так, наприклад, у контексті підходу Макклорі Дж. виділяється 13 компонентів, на основі яких розраховується індекс «м'якої сили» держав. Ці складові, в свою чергу, поділяються на 3 групи:

1. Рівень глобальної чесності держав, до якого відносяться такі компоненти, як: індекс верховенства права, свобод, електоральної участі, а також рівень викиду вуглекислого газу в атмосферу.

2. Глобальна інтеграція, в яку входять компоненти: імміграції, туризму, рівень володіння іноземною мовою, зокрема, англійською, рейтинг університетів.

3. Імідж держави в глобальному просторі. До цієї групи належить: медіа засоби, рівень поширення державної мови, проведення чи участь в Олімпійських іграх, рейтинг впливовості компаній, а також рейтинг журналу «Time» [5].

Основною тенденцією сучасного типу суспільного історичного розвитку, який відповідає умовам глобалізації, є об'єднання окремих країн, регіонів та континентів у нову загальнопланетарну реальність. «Глобалізація – попри всю її неминучість, – продовжує таке розуміння ситуації Кіссинджер Г., – може призвести до посилення відчуття безсилля, оскільки рішення, що впливають на долі мільйонів, виходять з-під контролю місцевої влади. Виникає небезпека того, що сучасні політики можуть не впоратися з витонченим характером економіки і технології» [6].

У свою чергу, початок ХХІ сторіччя поставив перед публічною дипломатією низку нових проблем, пов'язаних із гуманітарним втручанням у конфлікти, перебудовою діяльності міжнародних організацій, примусом до миру. Урегулювання міжнародних конфліктів та кризових ситуацій – одне з найактуальніших завдань сучасної дипломатії, таке як «кризова дипломатія», що означає діяльність, спрямовану на зменшення рівня напруги в умовах кризи чи конфлікту.

У зв'язку з останніми подіями у світі, все більшу увагу надають не просто зменшенню рівня напруги, а попередженню розвитку нових конфліктних та кризових ситуацій у світі. Це так звана превентивна дипломатія. Вперше вона знайшла своє відображення в одній із доповідей колишнього Генсека ООН Бутроса-Галі Б. на Генеральній асамблеї ООН від 17 червня 1992 року № A/47/277 □ S/24111 під назвою «План для досягнення миру. Превентивна дипломатія, забезпечення та збереження миру» («An Agenda for Peace. Preventive diplomacy, peacemaking and peace keeping»), де були намічені основні напрями миротворчої діяльності.

Публічна дипломатія глобалізаційної доби має свою особливість, про що було наголошено в тезах К. Флісаака: «Значення дипломатії, без усяких сумнівів, зростає. Це обумовлено тим, що силові розв'язання міжнародних проблем, незважаючи на активізацію їхнього вико-ристання стають все небезпечнішими. Перебудова міжнародних відносин, пов'язана з процесами глобалізації, виходом на світову арену недержавних учасників, ставить перед дипломатією завдання активного залучення в процес створення нового світового порядку. Дипломати у час глобалізаційних перетворень мають стати безпосередніми менеджерами названих процесів» [7].

Трансформаційний характер вираження публічної дипломатії пов'язується з викликами та загрозами глобалізації, які сьогодні мають складно прогнозовані форми й наслідки для всіх країн світу. Попри те, головним глобалізаційним трендом надалі має бути формування таких економічних інтересів людства, які б спонукали його до прогресивних механізмів міжнародної комунікації, співробітництва та партнерства країн на засадах дипломатії, миру та безпеки.

Публічна дипломатія тісно пов'язана з побудовою національного бренду країни. Вона спрямована передусім на створення та зовнішню проєкцію ідентичності й іміджу країни та має переважно економічні цілі – залучення інвестицій і туристів, зростання експорту й торгівлі, залучення талантів і робочої сили та посилення культурної присутності у світі. Крім

єдиного візуального бренду, важливо використовувати спільні характеристики та наративи для позиціонування України за кордоном, які були визначені в рамках низки стратегічних і креативних сесій з фахівцями та експертами з різних сфер [8].

Публічна дипломатія забезпечує національні інтереси та реалізацію зовнішньополітичного курсу шляхом реалізації різноманітних заходів, серед яких можна виділити діяльність глав держав та урядів, міністрів закордонних справ, дипломатичних представництв за кордоном, делегацій на міжнародних конференціях тощо. У сучасному світі, в контексті все більшої його глобалізації, національним інтересам держави має відповідати розвиток її співробітництва в безпековій, політичній, економічній, торговельній, науковій, культурній та інших галузях.

Зважаючи на висловлене, хотілося б зазначити низку моментів, які необхідно враховувати в контексті впливу глобалізації на публічну дипломатію сьогодення, а саме:

- глобалізація не стільки знищує незалежні держави, скільки їх мультиплікує;
- втрата державою монополії на владу в жодному разі не означає применшення її ролі;
- зростає кількість недержавних суб'єктів зовнішньо-економічної та політичної діяльності, які опікуються низкою функцій, раніше виконуваних державою;
- у зв'язку з виникненням та активним розвитком впливових інститутів держава поступово втрачає монополію на владну функцію;
- з метою втримання конкурентоспроможності, держави самостійно змінюються у світі, який глобалізується;
- простежується неоднозначність у впливу глобалізації на розвиток демократичних інституцій;
- збереження значущості великих держав як постійних факторів світової політики у глобалізаційних процесах.

Новим викликом в умовах глобалізації є не тільки вдосконалення традиційно використовуваних інструментів і засобів міжнародної співпраці, а й активний пошук нових форм, методів та інституцій міжнародного партнерства, які б справедливо відповідали змінам і розвитку зовнішніх зв'язків та формували механізм ефективного врегулювання проблем, які постійно виникають.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. У процесі дослідження актуального питання, будь встановлено, що публічна дипломатія набуває важливого значення, оскільки передбачає використання потенціалу не тільки держави, а й інших суб'єктів публічного управління – громадськості, бізнес-структур тощо у донесенні об'єктивної, достовірної та правдивої інформації міжнародній громадськості.

Таким чином, публічна дипломатія, розмаїття її форм та напрямів є важливим інструментом поглиблення та вдосконалення зовнішньополітичної діяльності держав на міжнародній арені в умовах глобалізації. Станом на сьогодні, можемо констатувати просування публічної дипломатії у культурній царині через втілення у життя різноманітних проектів, фондів, міжнародних обмінів, фестивалів тощо. Досліджувана нами проблематика потребує подальшого вивчення, залучення широкого поля нових документів та джерел.

Отже сутність нових викликів для публічної дипломатії в умовах глобалізації полягає в тому, щоб спільними зусиллями забезпечити формування та розвиток єдиного соціально-економічного, політичного та культурного простору.

Література

1. Snow N. Public Diplomacy. *International Studies*. July 2020. URL: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190846626.013.518> (last accessed: 17.12.2022).

2. Wright T.O. Public Diplomacy. *Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance*. 2019. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-319-31816-5_3872-1 (last accessed: 18.12.2022).
3. Мостова Д. Ю. Теоретичні підходи до визначення поняття «публічна дипломатія» в публічному управлінні. *Державно-управлінські студії* : електрон. наук. фах. вид. 2019. № 1(12). URL: http://studio.ipk.edu.ua/wp-content/uploads/2020/02/Mostova_D_Yu.pdf (дата звернення: 17.12.2022).
4. Santis de N. Marketing the EU brand: where Europe has fallen short. URL: <https://www.campaignlive.co.uk/article/marketing-eu-brand-europe-fallen-short/1295277> (last accessed: 17.12.2022).
5. Rapid Growth Markets Soft Power Index, 2012, p. 6.
6. Кіссінджер Г. Чи потрібна Америці зовнішня політика. 2002. С. 1-17, 235-261. URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/307/43.pdf> (дата звернення: 17.12.2022).
7. Фліссак К. А. Глобалізація і нові виклики економічній дипломатії. *Економічний часопис-XXI*. 2012. № 1-2. С. 8-11. URL: <chrome-extension://efaidnbnmnibpcjpcglclefindmkaj/http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/48212/03-Flissak.pdf?sequence=1> (дата звернення: 17.12.2022).
8. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України : наказ МЗС від 24 березня 2021 р. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/public-diplomacy-strategy.pdf> (дата звернення: 17.12.2022).

References

1. Snow, N. (2020), “Public Diplomacy”, *International Studies*, available at: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190846626.013.518> (Accessed 17.12.2022).
2. Wright, T.O. (2019), “Public Diplomacy”, *Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance*, available at: https://doi.org/10.1007/978-3-319-31816-5_3872-1 (Accessed 18.12.2022).

3. Mostova, D.Yu. (2019), "Theoretical approaches to defining the concept of "public diplomacy" in public administration", *Derzhavno-upravlins'ki studii*, [Online], vol. 1 (12), available at: http://studio.ipk.edu.ua/wp-content/uploads/2020/02/Mostova_D_Yu.pdf (Accessed 17 Dec 2022).
4. Santis de, N. (2014), "Marketing the EU brand: where Europe has fallen short", available at: <https://www.campaignlive.co.uk/article/marketing-eu-brand-europe-fallen-short/1295277> (Accessed 17 Dec 2022).
5. Ernst & Young (2012), Rapid Growth Markets Soft Power Index, Ernst & Young.
6. Kissyndzher, H. (2002), "Does America need a foreign policy", [Online], available at: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/307/43.pdf> (Accessed 17 Dec 2022).
7. Flissak, K.A. (2012), "Globalization and new challenges of economic diplomacy", *Ekonomichnyj chasopys-XXI*, [Online], vol. 1-2, available at: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/48212/03-Flissak.pdf?sequence=1> (Accessed 17 Dec 2022).
8. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine (2021), Order "Public diplomacy strategy of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine", available at: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/public-diplomacy-strategy.pdf> (Accessed 17 Dec 2022).

Стаття надійшла до редакції 19.12.2022 р.